HALK BİLGİSİ HABERLERİ

stanbul - Eminönü Halkevi Dil, Edebiyat ve Tarih şubesi tarafından çıkarılır aylık mecmua

Yazı İşleri Müdürü : MEHMET HALİT BAYRI

Yıl : 6 Ağustos 1937 Sayı : 70

ŞÂİR EYÜP SABRİNİN KOŞMALARI

Sabri muhbup peresttir. Güzelleri çok sever. Nerde bir güzel görse derhal coşar. Ruhunun inceliğini şu mısralarla ne güzel hissettriyor:

Zir festen zizya verdi zer gibi
Kıvrım kıvrım katmerlenmiş perçemin;
Görünce ol demde mürgı per gibi
Uçurdu serimden aklı perçemin.

Gönül pervaz etti çıktı laneden
Vardı seri zülfün eyledi mesken
Mürgı dilzara bilmemki neden
Açılmadı tomburşaklı paçemin

Kizb inanına Sebri inandı
Mehri merhametle müslüman sandı
Zennarı zülfünde küfre boyandı
Ne kâfirdir mor kalpaklı perçemin.

Sabri lirik bir şâir olmakla beraber yaşadığı devir icabı fazla mistiktir. Süfliyetten hoşlanmaz. Yalnız her belâda sabır tavsiye eder. Sırayla aşağıda okuyacağınız parçalarından bunu pek kolaylıkla anlıyacaksınız. İnsanlar huylarını aşkı hakîkatten buy almakla değiştirirler. Bunun için de bir sahip aşka intisap lâzımdır.

— XII —

Gûhu istiğnada anka reviş ol
Tabın süflüyetle olmasın menus.
Belâya sabır ol, her derde hamul
Elbet ecrin verir hazreti kuddus·

Aşkı hakikatten alanlar buyin
Tahvil eylediler evelki huyin
Mahbup mecazın öpmeden ruyin
Bir sahibi aşkın eyle payin pus.

Hiç demezsin canım olmadın nabud,
Dükkânı taatte kesbedem bir sud
Came'i çerk cürmü alud
Ömrüm böyle geçer vah bana efsus·

Sabi genci aşkta ikametin var
Feyuzanı aşka liyakatim var.
Bir piri tarikten inabetim var
Tehi dest zannetme zahidi menhus.

XIII

Mesut parçalarından biri de bu:

Bir aşkı mecazi geldi serime
Gönlü bir sitemker yare bağladım.
Gamından yasından her bir yerime
Kara geydim, bütün kare bağladım.

Gezdim gûhu sahra divane misal
Fem eğri, göz şaşı mestane misal.
Pür ve bal eyledim pervane misal
Dili zarı şemi nare bağladım.

Fehmeyledim vefasızdır o mehru
Akçasız uşakı almaz içeru
Ne çare ücretin vereyim deyu
I··stimale beş on pare bağladım.

Sabriya hamdolsun eyledi hüda
Derdi mecaziden bendesin reha
Bu günler bir aşka kılıp iktida
Muhabbetim bir dildare bağladım.

— XIV —

Bana zindan olur afakı âlem
Eğer ol aramı canı görmessm.
Firuz olur dilde enduhu elem
o ruhsarı hüsnü anı görmesem

Gözümden dur olsa gevheri nabım
Zulmeti hicranda kalırmı tabım.
Pesteri firkatte rahatı habım
Hiç olur mu ol cananı görmesem.

Gönlü ber dar etti zülfünün darı
Buyi visalidir dil intizarı
Görünmez gözüme cihanın varı
Eğer gönde bir kez anı görmesen.

Sabri muntazırdır teşrife ey yar
Peygulemiz tenvir eylesen ne var
Amma bulunmasun bezimde ağyar
Şad olurum çok düşmanı görmesem.

— XV —

Kurulalıdanberu bu çarhı gerdun
Bir kez murad üzre devran etmedi.
Ettikleri zulmü cevri gûna gün
Bana eli kanlı düşman etmedi.

Kangı gül goncaya destim uzatsam
Harı bed gerdarı verdi türlü gam
Sahibi gülzarın vadetsem her dem
Encazı vadini bağıban etmedi.

Bilmez dilber üftadeler halini
Ağyare hasretmiş çün visalini
Sabri bir gececik ben abdalini
Tekkeyi vuslette mühman etmedi

— XVI —

Teşnei firkatten hebaye gitti
Mezraı amâlim yandı kır kaldı.
Nekkadı gör nakid simi tüketti.
Şimdicek yanında al bakır kaldı.

Gam leşgeri birak açtı gavgaya
Sürdü benden bana geldi bigaye
Girdi genç gönlüm verdi yağmaya
Cingan hanesi veş tam takır kaldı.

İyd erişti alem şadu hurremdir,
Her kes yari ile çünkü hemdemdir
Sabrinin ehvali yas ve matemdir
Çünkü güncü gamde bu fakir kaldı

— XVII —

Ey dil firkat için eyleme ahı
Ayrılanlar bir gün kavuşur elbet.
Gam çekmeki görmem deyu ol mahı
Nev hilalde vardır başka bir halet.

Demezmiydim terk et gel bu sevdayı
Kopardır başında türlü kavgayı
Hiç guş etmedin mi sen bu manayı
ifratı muhabbet, baisi firkat.

Öz başına kesbi mehen eylersin
Zikrü fikrin, yesü hüznün eylersin
Yakında sen terki vatan eylersin
Ahiri meskenin kûşe'i gurbet.

Sabri yad ellerde bekle bir zaman
Böyle murad etti mademki devran
Çile'i siyahın bulunca payan
Sağ ol da sen bir gün edersin avdet.

— XVIII —

Kati rağbet etti âşıkın senden
Ağyar ile zevku safan bol olsun.
Sevüpte ayrılmak bu adet benden
Bu alemde aşıklara yol olsum.

Yârim deyu sarılırda yatardım
Bir yatakta canı cana katardım.
Evvel altın gibi elde tutardım
Gayri gözden düştü şimdi pul olsun.

Sabri derdin ile oldu serseri
Rametmeyüp güldürürşün elleri
Kuzum sana destur ver şimdidengeri
Başın pınar, ayakların göl olun.

— XIX —

Sadakat umardım ekseri hubdan
Bildim ki yalana şerbetlenmişler.
Vermesün âşıklar gönlü bir toptan
Adem öldürmeğe niyetlenmişler.

Şeytan gibi rahı hile tutarlar,
Ademi söz ile alır satarlar
Sevmesen sev deyu hem söz atarlar
Neyleyim zahirde niyetlenmişler.

Kâmiyab olmazlar feyzi nazardan
Kurtulmazlar anın için hatardan
Bu bed ahlakla farkı yoktur hardan
İzzetlü demezem nikbetlenmişler.

Cismi fıstık olsa, gözleri badem
Anlar fındıkcıdır sana olmaz ram.
Söyleyüp bu sözü etme tama'ı ham
Fıstık helvası veş lezzetlenmişler.

Yanılup medh edüp deme hub rudur
Anlar manevide çini ebrudur
Söyleme kalp yıkar çünkü bed gudur
Rahı çapkunlukta şiretlenmişler.

Sureti hakdandır nümayişleri
Fitne engizliktir bütün işleri
Cebindedir yüzbin adam dişleri
Rosbu avrat gibi şöhretlenmişler.

Sabri ya terk eyle gel bu sevdayı
Gûş etme ger nefsin verse igvayı
Bulanlar sıdk ile hubbü mevlayı
Aşkı mecaziden nefretlenmişler.

— XX —

Kangı dilber dökmez aşıkın kanın
Hiç delikanlılar kansız olur mu.
Atar gördüğüne tiri müjgânın
Hiç tıflar hun efşansız olur mu.

Tarılıp döndürme ruyini dildar
Duydum gamzeyiemiş gamze'i hunhar
Düşmanımdır ana inanma zinhar
Gamzi hunhar çün bühtansız olur mu.

Ayrılınca senden şahı hubanım
Kalmadı cismimde tabı tuvanım
Bildim sen imişsin tenimde canım
Hiç bir ten dünyada cansız olur mu?.

Bir pendim var sana dinle muvafık
Lâzımdır dilbere âşıkı sadık
Sabri bir âşıktır sen ana layık
Âşık olan nev civansız olur mu?.

— XXI —

Evvel benim ile yar olan hublar
Şimdi varup yad illere çattılar
Vad lutfu ihsan eden mahbuplar
Beni baştan savup alıp sattılar.

Sevdayı aşkla ben çeken derdi
Anlar ise bilmez merdi, na merdi
Bir buse istesem naz ederlerdi
Ağyar ile sarılıpta yattılar.

Vadeyi visalin eylesem dilek
Derler baş üstüne hucrene gelek
Aha bugün, aha yarın diyerek
Yalan vade ile çok aldattılar.

Sabriya sadakat umma hubandan
Fitnedir âdemi atarlar yandan
Son Amasyada kavsi hicrandan
Bir ok gibi merzifona attılar.

— XXII —

Gönül bağlanalı zülfün teline
Ne bir yerde durur, ne karar eyler.
Düşmüş iken bunca nasın diline
Ne şermesar olur, ne ar eyler.

Efkendesi oldu sen gonca virdin
Bir nim nigâhınla aklın giderdin
Ketmide müşkildir görki bu derdin
Her bir esrarını aşikâr eyler.

Sevdim deyu böyle şuhu cihanı
Ettiyse bir yere fethi dehanı
Bu mudur efendim cürmü noksanı
Anada üç gündür istiğfar eyler.

Tîgı sitemlerle eza eyleme
Derdini günbegün feza eyleme
Anı sen tektire seza eyelme
İncinürde belki inkisar eyler.

Sen handeler eyle Sabri etsün ah
Başına geldikte olursun agâh
Yakında sevdiğim hazreti Allah
Seni de bu derde giriftar eyler

— XXIII —

Hüsne mağrur oldun ey ruhları âl
Seni bu güzellik çok nazlandırdı.
Fahreyleme zira çarhı köhne sâl
Nice mahbupları sakallandırdı.

Gösterme bizlere efendi zülfün
Görenlere taktı kemendi zülfün
Etti beni mecnun menendi zülfün
Sahrayı aşk içre pek dolandırdı.

Benim oldun sen taktiri ezelde
Yok sendeki şive her bir güzelde
Sabriyi bir takım tulü emelde
Bu nazı istiğnan oyalandırdı.

— XXIV —

Sevdayi aşkınla divane gönül
Hiç bir yerde durmaz âhü zar eyler.
Derdinle kahredüp cihana gönül
Hânumânı cânı târumâr eyler.

Berk urdu âleme mahı cemali
Devâ dili teşneye lâlü zilâlin.
Meğer kim gelirse vakti visalin
Gönül pür şitayi nev bahar eyler.

Varsam huzuruna merhaba demez
Saili vaslımdır bu keda demez
Terki can eylesem hala demez
Görki mesrur olur iftihar eyler.

Bir buy almayınca sen gonca virdden
Mümkin mi halâsım bu müşkil derdden
Bi vefalık sadır olur mu merdden
Edince bu karı cefakar eyler.

Sabri figan eyler sende gülersin
Tîgı gamzen ile bağrım delersin
Bir gün olur bu sevdaya yelersin
Seni de hak aşka hissedar eyler.

Vehbi Cem Aşkun

— Gecen sayıdan devam —

SULTAN

Kızın içine fenalıklar gelmiş. O maymun, gelip gidiyor, yalvarıyormuş. Kız da yaptığından memnun değilmiş. Kız bir gün kalkmış, çamaşır yıkıyacakmış, çamaşırları yıkamış, çamaşır üç gün sürmüş, dağlar kadarmış. Büyük ağabeyleri:

— Kız, demiş, sakın tahtaboşa çıkıp çamaşır serme, dört, beş sepet çamaşırı tahtaboşa sermeğe çıkmış. Çamaşırları sermiş. Aşağı inerken topuğuna bir şey batmış, tahtaboştan aşağı düşmüş, ölmüş. Maymun da kardeşinin başında ağlarmış. Akşam olmuş, haramiler gelmiş, Sultan aşağı, Sultan yukarı, yok. Bir de arka tarafa bakmışlar ki, kız ölmüş yatıyormuş.

Soymuşlar, yara falan bulamamışlar. Hepsi karalar giymişler. Meğer o çivi, kedinin kanı imiş.

Büyük harami, kalkmış :

— Ben dünyada bunu mezara gömmem, senelerce dursun, demiş.

Bir odaya kapatmışlar, üzerine envâi türlü kumaşlar örtmüşler.

En küçükleri :

— Ağa, demiş, bu olmaz. Sen bir deve alırsın, bir tabut yaptırır, bunu üstüne koyarsın. Üstüne envâi türlü kumaşları örter, dağın bir kenarına koyar, maymunu da başına bırakırız.

Deveyi almışlar, kızı tabuta koyarak devenin üstüne yerleştirmişler, deve hem gidiyor hem ağzı burnu köpürüyormuş.

Bir de bakmışlar karşıdan bir şehzade geliyor...

Meğer o da ava çıkmış imiş. Deveyi görünce fena olmuş, yanına gitmiş. Maymun, şehzadenin üzerine atlıyarak yalvarıyormuş.

Şehzade, tabutu almış. Evine götürmüş. Arkada hazne gibi bir yer varmış, oraya gelmiş, kimse görmemiş. El ayak çekildikten sonra oturuyormuş. Çok müteessirmiş. Önce padişah gelmiş. Şehzadeye teessürünün sebebini sormuş. Sonra gitmiş.

Şehzade aşağı inmiş, kızı tepeden tırnağa kadar soymuş. Kız, 17, 18 yaşında bir şeymiş. Şehzade her tarafını arıyormuş. Şöyle, böyle, derken, şehzade kızın topuğuna dokunmuş. Kız silkinmiş, şehzade çiviyi çekmiş, kız da uyanmış.

Maymun, şehzadenin, ablasının yüzünü gözünü yıkamış. Şehzade, kıza:
— ın misin, cin misin, demiş.

Kız da :

— Ne inim, ne cinim, senin gibi bir insanın, diye cevap veamiş, başına gelenleri birer birer anlatmış.

Şehzade, onlara :

— Hiç sesinizi çıkarmayın, diye tenbih etmiş.

Sonra giderek babasına haber vermiş. Bu kızı alacağını söylemiş. Babası razı olmuş, nikâhlar kıyılmış, kırk gün, kırk gece düğünler olmuş. Fakat maymun da kız nereye gitse arkasından gidiyormuş. Şehzadenin buna canı sıkılmış :

— Atın bunu sokağa, demiş.

Kız, yalvarmış, yakarmış. Şehzade, maymunu lalasına vermiş. Lala, maymunu bir sene saklamış. Şehzadenin bir oğlan çocuğu dünyaya gelmiş. Bu çocuk büyümüş. Arkadan bir de kız çocukları olmuş. Bu kız çocuğu da büyümüş. Şehzade:

— Artık, demiş, bu maymun durmasın. Bir kazan kaynatın. İçine atın.

Kazan kaynamış. Maymunu bağıra bağıra içine atmışlar. Katran, maymunun kılıfını çekivermiş. Maymun bir insan oluvermiş. Hemde çok güzel bir insan. Şehzadeye haber gitmiş. Her tarafa haberler salınmış. Güngörmez Padişahın kızı ile oğlu bulundu, diye davullar çalınmış. Günün birinde Sultan :

— Artık canım sıkıldı, iki de çocuğum var, ben çok çile doldurdum şehzadem, müsaade ederseniz annemi görmeğe gideceğim, demiş.

Şehzade ise :

— Yalnız olmaz, demiş, beraber gideceğiz.

Günün birinde padişahtan izin almışlar, bir araba tutmuşlar, eşyaları içine koymuşlar. Bir ay yol gitmişler. Kapının önüne gelmişler. Saray siyahlarla boyanmışmış. Oğlan kapıyı çalmış:

— Açın, demiş, şehzade geldi.

İçerden halayık :

— Şehzade öldü, demiş.

Bu sefer kız çalmış :

— Açın, demiş, Sultan geldi..

Halayık gene inanmamış, gitmiş padişaha sormuş.

Padişah :

— Açın bakalım kim geldi, demiş.

Kapılar açılmış. Padişahla karısı, çocuklarını tanımışlar. Kucaklaşmışlar. Torunlarını öpmüşler, sevmişler. Hocahanım, askerler, zindandan çıkmışlar. Padişah, kırk gün, kırk gece mahalleye yemek dağıtmış. Sonra oğlunu evlendirmiş. Mesut olmuşlar. Onlar ermiş muradına.. Biz çıkalım tahtına..

İĞNECİ YAHUDİ

Çok hasta bir kadının üç tane kızı varmış. Nihayet bir gün, zavallı kadın dünyaya gözlerini kapamış. Üç kızı da yetim kalmışlar. Hayatlarını

kazanmak için elişi yapmağa başlamışlar. Hergün öğleye kadar evin işlerini görürler, öğleden sonrada akşama kadar iş işlerlermiş. Akşam üstleri geçen Yahudiden de tire alırlarmış.

Bir gün büyük kızın iğneleri bitmiş. O sırada da Yahudi geçiyormuş. Kız hemen seslenerek:

— İğneci, iğneci, bana iğne versene, demiş.

Yahudi:

— Ah kızım, diye cevap vermiş, benim burada iyi iğnelerim yok ki. Haydi seninle beraber bize gidelim de orada en iyi iğneleri seçersin...

Kız, düşünmüş, taşınmış, evvelâ gitmek istememiş. Sonra razı olmuş. Yahudi, kızı kendi evine götürmüş. Eline bir çiğ sığır dili vererek:

— Ben gelinciye kadar bunu ye, tavandaki yılanlara da ver, onlar benim çocuklarımdır, demiş.

Yahudi gittikten sonra kızcağız düşünmeğe başlamış. Ne yapsın?... Pişirecek ne yemek var, ne de ateş... Ağlamağa başlamış. Epice ağladıktan sonra Yahudinin gelmekte olduğunu görünce sığır dilini kanapenin arkasına atmış. Fakat yılanlar haber vermişler:

— Aman baba, bu ne fena anne, dili ne kendi yedi, ne de bize verdi, diye şikâyet etmişler.

Yahudi, hemen kızı bacaklarından ayırarak duvara asmış, gene sokağa çıkarak iğne iplik satmağa başlamış. Kızların evinin önüne gelince, ortanca kıza:

— Seni ablan çağırıyor, diyerek kandırmış.

Onu da evine götürmüş. Büyük kıza yaptığı muameleyi ona da yapmış. Ertesi günü küçük kızı da aynı şekilde kandırmış. Fakat küçük kızın bir kedisi ile bir tane çakısı varmış. Giderken onları da beraber almış.

Yahudi, kızı eve getirdikten sonra ona da aynı dili vermiş. Çıkıp gitmiş. Kızcağız, düşünmüş, taşınmış, aklına bir çare gelmiş. Dili ufak parçalara bölerek bir parçasını kediye, diğer parçaları da yılanlara vermiş. Kendisi yememiş.

Yahudi akşam eve geldiği zaman, yılanlar:

— Aman baba, bu ne iyi anne, dili hem kendi yedi, hem de bize verdi, demişler.

Yahudi, bu habere memnun olmuş. Kıza kırk bir anahtar vererek:

— Şu kırk odayı aç, fakat kırk birinciyi açma, diyerek çıkıp gitmiş.

Kız, bütün odaları açmış. Hepsinde de ayrı ayrı döşemeler görmüş, fakat içini merak sardığı için kırk birinci odayı da açmış. Bir de bakmış ki şamdancılar şamdan yapıyorlar. İçeri girerek bir şamdan ısmarlamış. Fakat:

— Öyle bir şamdan yapacaksınız ki, demiş, ortasında bir dolap olacak. İçinden kilitlenecek...

Şamdancılar razı olmuşlar. Pek az bir zaman sonra kız, şamdanı almağa gelmiş. Ustalara:

— Ben bu şamdanın içine gireceğim, siz bu şamdanı istediğiniz kimseye satın, demiş.

Şamdancılar buna da razı olmuşlar. Kız, yiyecek öteberi almış, şamdanın içine girmiş.

O gün de bir Şehzade şamdan almağa gelmiş. Bu güzel şamdanı derhal beğenerek satın almış. Saraya getirdikten sonra odasının en iyi yerine koymuş.

Bu Şehzadenin geceleri yemek yemek âdeti varmış. Şehzade yatmadan evvel, odasına yemek koyarlarmış. O, gece kalkar, yermiş, sonra da bir badem ezmesini ağzına atarak üzerine su içermiş.

Her gece Şehzadenin baş ucile ayak ucunda iki şamdan yanarmış. Şamdanın içindeki kızın bir iki gece sonra yemeği bitmiş. Ne yapsın?... Şehzadenin de geceleri yemek yediğini duymuş. Bir gece yavaşça şamdandan çıkarak Şehzadenin yemeklerini yemiş. Badem ezmesini de yutmuş. Suyu da içmiş. Şehzadenin yatağının baş ucundaki şamdanı ayak ucuna, ayak ucundakini de baş ucuna koymuş, tekrar dolaba girmiş.

Gece yarısı Şehzadenin karnı acıkmış. Yatağından kalkmış. Fakat yemekler yok. Kaplar kirli. Bir kıyamettir kopmuş... Şehzade:

— Benim yemeklerimi kim yedi, diye tepinip duruyormuş.

Herkes uyanmış. Şaşırıp kalmışlar, nihayet tekrar yemek hazırlanmış.

Fakat Şehzadenin yemekleri birkaç akşam üstüste meçhul bir kimse tarafından yenilince nihayet teyzesi beklemeğe karar vermiş. Epey bir zaman beklemiş. Üstüne bir gaflet gelmiş. Uykuya dalmış. Kız gene çıkarak yemekleri yemiş.

Ertesi gece, Şehzadenin dadısı nöbet beklemiş. O da uykuya dalmış.

Nihayet Şehzade, kendisi beklemeğe karar vermiş. Uyumamak için serçe parmağını çizerek kireç bağlamış. Acısından uyuyamamış. Birdenbire bir patırtı olmuş. Hemen uyur gibi yapmış. Kız gelmiş. Yemekleri, bademi yemiş, suyu da içmiş. Şamdanları değiştireceği zaman Şehzade, kızı yakalamış:

— Sen in misin, cin misin, diye sormuş.

Kız da:

— Ben ne inim, ne cinim, sizin gibi bir âdemim, demiş.

Kız, Şehzadenin çok hoşuna gitmiş. Onu sevmiş. Parmağındaki yüzüğü çıkararak kızın parmağına takmış. Artık kızın şamdana girmesine müsaade etmemiş.

Birkaç zaman sonra Şehzade askere gitmiş. Kızı çok sevdiği için şamdanda oturmasını istemiş, kız da razı olmuş. Şehzade giderken, kıza iyi bakılmasını, şamdanın kimseye verilmemesini tenbih etmiş.

Şehzadenin eski bir nişanlısı varmış. Bu şamdan meselesini duymuş. Şehzadenin kendisini unuttuğunu anlıyarak bir fenalık yapmağa karar vermiş. Bir gün, annesini saraya göndererek şamdanı istetmiş.

Evdekiler, veremiyeceklerini söylemişler. Şehzadenin müsaadesi olmadığını da ilâve etmişler. Fakat kadın çok yalvarmış:

— Biz birşey yapacak değiliz, örnegini yaptıracağız, demiş.

Onlar da dayanamayıp vermişler.

Kadın, şamdanı alarak kızına götürmüş. Kız, o gece sabaha kadar şamdanın etrafında mumlar yakmış.

Kız da dolabın içinde bayılmış. Eski nişanlı, kızın şamdanda öldüğünü zannederek sevinmiş. Şamdanı bir uşağa vererek göndermiş.

Kız ayılmış. Sıkıntı ile şamdandan dışarı çıkmış. Uşak, kıza âşık olmuş. Kız, uşağa yalvararak:

— Aman benim nerede olduğumu söyleme, demis.

Uşak razı olmuş. Şamdanı boş olarak Şehzadenin evine götürmüş. Kız önce kırlarda kalmış. Ertesi sabah bir çöpçüye tesadüf etmiş. Hemen ona :

— Aman çöpçü, ne olur beni evine götür, diye yalvarmış.

Çöpçünün de o zamana kadar hiç kızı olmamışmış. Memnun olarak kızı evine götürmüş.

Aradan seneler geçtikten sonra Şehzade, askerden gelmiş. Şamdanın başında seslenmiş. Cevap veren olmamış. Bir de bakmış mumlar dikili. Kendi kendine:

— Vah benim şamdanımı vermişler, diye ağlamış, sızlamış, hasta olmuş.

Şehzade, herkesten çorba istemiş. Bütün mahalle çorba getirmiş. Fakat Şehzade hiçbirini beğenmemiş. Kız, bunu haber almış. Çöpçüye :

— Aman çöpçü baba, demiş, bana çorbalık al da ben de pişireyim ...

Çöpçü:

— A kızım, diye cevap vermiş, o kimsenin çorbasını beğenmedi de seninkini mi beğenecek?

Kız, ısrar etmiş:

— O benimkini beğenir, demiş.

Çöpçü, öteberi almış. Kız güzel bir çorba yapmış. Parmağındaki yüzüğü de içine atmış. Çöpçüye vererek yollamış. Kapıda nöbetçiler, çöpçüye hakaret etmişler. Şehzade duymuş :

— Bırakın gelsin, demiş.

Çorbadan bir kaşık almış, yüzük kaşığa takılmış, Şehzade yüzüğü tanımış. Kızı çöpçüden istemiş. Bir kese altın vermiş. Çöpçü, kızı getirmiş.

Aldığı paralarla rahat rahat yaşamış. Şehzade ile kız da düğün yaparak mesut olmuşlar...

ABDAL VEZİR

Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur saman içinde ihtiyar bir kadınla bir oğlu varmış. Çocuk kümes hayvanları satarak annesile kendisini geçindirirmiş. Bir gün, elinde iki tane kaz olduğu halde sarayın etrafında dolaşmağa başlamış.

Vezir, çocuğu görünce çağırtıp :

— Bana bak, demiş, şu tavuklara yüz altmış kuruş vereyim de bana sat!

Çocuk, hemen vezire cevap vermiş :

— Efendim, bunlar tavuk değil, kazdır, demiş.

Vezir hayret etmiş :

— Aaa.. şaşırdın mı sen, demiş, bunlar kaz olur mu? Haydi nazlanma, iki lira vereyim de tavukları sarayın mutfağına götür. Aşçıya da söyle, ben traş olmağa gidiyorum, öğle yemeğini de oraya getirsinler.

Çocuk, kendi kendine «Ben sana aldatmayı gösteririm» diyerek kazları mutfağa götürmüş, öğleye doğru gelerek vezire yemek alacağını söylemiş.

Tam öğle vakti saraya koşmuş. Aşçının hazırladığı, altın tepsideki, yine altın sahanlarda bulunan yemekleri almış, tepsi ile beraber kendi evine doğru yollanmış.

Yemek zamanı gelip te geçtiği halde yemeğin gelmediğini gören Vezir, fena halde hiddetlenerek saraya dönmüş. Meseleyi öğrenince bunun, kazcının bir oyunu olduğunu anlamış. Derhal bir ferman çıkarmış. Bu fermanda : «Kim bu çocuğu bulup getirirse ona yüz lira ihsan edeceğim» diyormuş.

Çocuk, bunu haber alınca, kendi kendine «dur bakalım Vezir efendi, sana daha neler öğreteceğim, ne oyunlar oynıyacağım, o zaman kaz mı, tavuk mu, anlarsın» demiş. Sonra kıyafetini değiştirmiş. Vezirin karşısına çıkmış.

Beraberce göya yeni kiraladığı dükkâna gitmişler. Vezir, kasaya yüz lira koymuş. Kilitlemişler. Her ikisi de birer anahtar aldıktan sonra hırsız çocuğun evine doğru yürümeğe başlamışlar. Çocuk, Veziri dolambaçlı yollardan dolaştırmış. Bir aralık :

— Sen burada bir az dur da ben su dökeyim, demiş,

Veziri orada bıraktıktan sonra doğruca dükkâna gitmiş, yüz lirayı alarak evine koşmuş. Abdal Vezir de güç halle yolları bularak saraya dönmüş. Bir daha aldanmamak için yemin etmiş.

Çocuk, gene kendi kendine « Dur bak sana daha ne oyunlar oynıyacağım » demiş.

Günlerden birinde Vezir, padişahın kızile evleniyormuş. Bu haberi alan çocuk, annesine :

— Anneciğim, demiş, bana bir çarşaf ver. İki de takma saç yap. Ben de seninle beraber düğüne gideceğim.

Annesi, çocuğunu süslemiş, âdeta bir kıza benzetmiş. Beraber saraya gitmişler. Düğün çok muhteşem olmuş.

Bir aralık gelin kabineye gitmiş. Bu fırsatı kaçırmak istemiyen çocuk:

— Ah, gelin hanım yalnız gitmesin, ne olur ne olmaz, belki başına bir hal gelir, diyerek gelinle beraber kabineye girmiş.

Ona, kendisinin erkek olduğunu, vezirden hınç almak maksadile bunu yaptığını anlatmış. Zaten kız da babasının zoru ile bu adama varıyormuş. Kız bu habere memnun olmuş. Çocuk, bunun üzerine :

— Öyle ise, demiş, aklıma bir şey geldi. Beni gelin yap, sen de dışarıda, kapının yanında duran annemin yanına git. «Haydi anne eve gidelim» de, evde meseleyi anlat.

Kız buna hemen razı olmuş. Bir az uğraşmadan sonra, çocuk, gelinin, gelin de çocuğun halini alarak dışarı çıkmışlar. İki kişi gelinin koluna girmiş, onu yerine götürmüşler. Kız da kadınla beraber eve dönmüş.

Kalabalık dağıldıktan sonra gelin, Vezire :

— Paşam, içim sıkıldı, haydi bir az bağçeye gidelim, demiş.

Beraberce bağçeye inip gezmeğe başlamışlar. Gelinin gözü bir şeye ilişmiş, Vezire :

— Paşam, bu ne, diye sormuş.

Vezir de :

— Sultanım, bu idam âletidir, demiş, babanız birini öldürmek istedi mi, hemen başını bu halkaya koydurtur, ipi çeker, vücut havaya kalkar, sonra ipi bırakır. Adam yere düşer, param parça olur.

Gelin, hayret göstererek :

— A, nasıl olur, başınızı sokun da bir tecrübe edeyim bakalım, demiş.

Vezir razı olmuş :

— Ama sultanım, ipi yavaş çek, sakın ipi bırakma, sonra parçalanırım, demiş.

Sonra başını halkaya geçirmiş. Çocuk ta ipi büyük bir hızla çekip bırakmış. Bağçe kapısından kaçmış. Doğru evine giderek yaptıklarını anlatmış.

Vezirin vücudü hurdahaş olmuş. İnleyip duruyormuş. Bunu duyan cariyeler, hemen koşmuşlar:

— Aman sultan kaçmış, Vezirin hali ne... Diye çığlıklar koparmışlar. Veziri bir odaya götürmüşler. Artık zavallı adamın sağlam hiç bir yeri kalmamış. Kemiklerinin hepsi kırılmış, hiç bir doktoı tedavi edememiş.

Bunu duyan çocuk, eline bir çanta alarak sarayın etrafında dolaşarak:

— Doktorum ben, kimse bilmez neyim ben... Diye bağırmış.

Padişah bunu çağırmış. Hastayı tedavi edemediği takdirde kellesini uçuracağını söylemiş. Çocuk da şu şartları ileri sürmüş :

— Vezirin odasına kimse girmiyecek. Yemekler bile dönme dolap vasıtasile gelip gidecek. Vezirin bağırtılarına aldırış edilmiyecek. Çünkü hasta çok acı duyacak. Böylece Vezir bir ay içinde sapasağlam ayağa kalkacak.

Vezire hemen husûsî bir oda ayrılmış. Her istenilen yapılmış. Çocuk odaya girmiş. Kapıyı iyice kapadıktan sonra, Vezire :

— Ey Vezir hazretleri, demiş, iki üç gün geçsin, ben sana kendimi tanıtacağım.

Filhakika bir kaç gün yiyip içmiş. Bir gün Vezire :

— Bana bak Vezir efendi, demiş, ben kimim bilir misin ? Hani bir gün sana bir çift kaz getirmiştim de, tavuktur, diye beni kandırıp elimden almıştın...

Vezir, bunu işidince bağırmağa başlamış. Çocuk gülerek :

— Ne kadar bağırsan boş, demiş, ondan sonra o yemek tepsisi ile altın çanakları ben aldım. O yüz altını da seni kandırıp elinden aşırdım. Gelinin elbiselerini ben giydim. Seni bu hallere ben soktum. Şimdi sıra seni öldürmeğe geldi....

Bu sözlerden sonra çocuk, Vezirin vücudünü dörde bölmüş. Kollarını, bacaklarını, başını, gövdesini, her birini duvarın bir köşesine mıhlamış. O akşam, herkes uyurken saraydan kaçmış.

Ertesi gün, Vezirin sesini işitmeyince merak etmişler. Fakat seslerini çıkaramamışlar. Bu hal bir kaç gün devam etmiş. Nihayet cariyeler, padişaha haber vermişler. Hep birden kapıyı kırmışlar. Manzarayı görünce şaşırmışlar. Dona kalmışlar. Padişah, bir taraftan kendi kızının kaybolmasına, diğer taraftan da Vezirin parçalanmasına yanıyormuş.

Nihayet şöyle bir ferman çıkarmış :

«Kim bu Veziri bu hale sokmuşsa gelsin söylesin. Hem onu affedeceğim, hem de bir çok hediyeler ihsan edeceğim.»

Çocuk bunu duyunca:

— Ne olursa olsun, madem ki affedecekmiş, gidip söyliyeceğim, demiş.

Hakikaten saraya giderek olanı biteni padişaha anlatmış. Padişah, kızının bulunduğuna sevinmiş. Mükâfat olarak çocuğa kızını vermiş. Kırk gün, kırk gece düğün yapmışlar.. Onlar ermiş muardına... Biz çıkalım kerevetine...

Naki Tezel

İ K İ D E S T A N

Kal'ai Sultaniye Destanı [1]

Bu cihanda bîbedeldir Kal'ai Sultaniye
Söylenur dilde meseldir Kal'ai Sultaniye
Haktaâlâ kem nazardan daima hıfz eyleye
Sevdi canım pek güzeldir Kal'ai Sultaniye.

Evvelâ söz mü vardır Kal'anın bünyadına
Görse dağlarda erirdi Şirinin Ferhadına
Öyle bir resmeylemiş ki aferin üstadına
Sevdi canım . . . .

Bir ulu derya önünden çağlayıp akmaktadır
Çok gelip gidenler seyrine bakmaktadır
Sinei düşmane toplar, gülleler çakmaktadır
Sevdi . . . .

Bir taşını bile vermem bu cihanın varına
Ayni ibretle nazar kıl balyemez toplarına
Çok ömür versin hudayı lem yezel dizdarına
Sevdi canım . . . .

Bu cihanın gice gündüz bir gezer seyyahıyım
Kullanırım bahri gam keştisinin mellahiyim
Abdi der ki ta ölünce kal'anın meddahiyim
Sevdi . . . .

[1] 1166 - 1652 yıllarında yaşamış İstanbullu (Abdi) tarafından yazılmıştır.

Leylek Destanı [2]

Bizim alayımız leylek alayı
Havada uçarız dolayı dolayı
Çekeriz Allahtan gelen belâyı

Uçuramadığım yavrum kalındı
Ben gideyim sen arkamdan gelindi.

Yuvamın dört yanı asma
Anam gitti deye darılıp küsme
Ben gidersem sesini kesme

Ben gideyim sen arkamdan gelindi
Kanadını düzemediğim yavrum kalındı.

Karadır kanadımız, bağrımız aktır
Nereye varsak yüzümüz paktır
Analık kaygısı bunda haktır

Uçuramadım körpe yavrum kalındı
Anan gidiyor sen arkandan gelindi.

Bizim gözümüze bakmak istemez
Sürmesi kendinden çekmek istemez
Iraklara gidene haber işlemez

Seni de tanırım onare yavrum kalındı
Ben gidiyorum sen de arkamdan gelindi.

Hikmet Turhan Dağlıoğlu

[2] İspartalı Kadı oğullarından Hafız Mustafa tarafından yazılmıştır. (1290 - 1873)

KADİRLİ LEHÇESİ

— 68 inci sayıdan devam —

Mağ: (B.) iri mertek.
Malak: (B.) ayı yavrusu.
Malağma: (B.) tınaz, henüz tanesi samanından ayrılmamış harman yığını
Mazı: (B.) palamut meşesi.
Meses: (B.) üğendire çifçi sopası.
Mezdeği: (B.) bir nevi çam ağacı.
Meke: (B.) mısır darısı.
Mut: (B.) bedava, beleş.
Murt: (B.) Mersin çalısı ve meyvası.
Mıkıs: (B.) cimri, fazlasile hasis.
Müs: (B.) ağaçların bedeninden akan sakız.

N

Nacak: (B.) balta
Nacar: (B.) marangoz.
Namazlağı: (B.) seccade.
Nuz: (B.) ekşi ile tatlı arası, mayhoş.
Nüğü: (B.) yarım okka.

O

Oba: (Ç. çadır halkı, küçük hayme) el, yabancılar.
Okra: (Ç. bir nevi çarpai illeti)
Oğrun: (L.) yavaşça, gizlice.
Oğrulamak: (Ç. L.) çalmak, sirkat etmek.
Oflaz: (B.) iyi, sıhhatta.
Okluk: (B.) bir nevi saz.
Ot: (Ç.) ateş; toz halinde olan ilâç.
Otlu: Ç. Otluğ) ateşli.

Ö

Ödağça: (B.) çok korkak, ötlek.
Öğür: (L.) terbiye görmüş alışık hayvan.
Önmek: (B.) beklemek. «Beni de ön çabuk gelirlim.
Ölümcül: (Ç. L) muhataralı mariz, çok hasta.

Ölmesek: (B.) kötürüm, çok zayıf.
Öneği: (Ç. Önekü: gadr, muhil,) ters, aksi lâf.
Öneği olmak: (B.) birbirine dayanarak, yardım ederek geçinip gitmek.
Ötürük: (B.) ishal.
Ötürmek: (B.) ishal gitmek.
Örk: (B.) sicim; tırmanıcı nebatın uzayıp giden dalı.
Örkatmak: (B.) bu gibi nebatın kol sürüp uzayıp gitmesi.
Örklemek: (B.) kolayça otlıyabilmesi ve kaçmaması için bir hayvanı uzun bir ip veya sicimle bir yere bağlamak.
Ören: (L.) virane.
Öykünmek: (Ç.) alay ve taklit etmek. (söz, ağız, kaş, gözle işaretler vapmak suretiyle.)
Özek: (Ç. çekirdek, öz.) iç kuvvet, enerji.
Özne: (B.) güvey.

P

Paçkıl: (B.) pis, beceriksiz, dolaşık kadın, çolpa.
Palaz: (B.) pamuktan yapılmış kaba kilim.
Palas: (B.) keklik yayrusu.
Pampal: (B.) yabani lâle.
Pençik: (B.) besleme kız, hizmetçi.
Persek: (B.) şebnem.
Perpil: (B.) yabani üzüm.
Pertlek: (B.) gözleri dışarı fırlamış gibi iri gözlü adam.
Portmak: (B.) sıvışmak, fırlayıp kaybolmak.
Portak: (B.) çit ve duvarlardaki değirmi delik.
Pusat: (B.) at ve binicisinin takımı.

S

Sak: (B.) hassas. «Ahmed'in kulağı çok saktır.» «Bu gece sak uyu, düşman pek yakındadır.»
Salak: (B.) büyük tarla, çiflik.
Salık: (Ç.) iz, haber, malûmat, nişane.
Samlum: (B.) yağmurdan sonra dallar üstünde kalan yağmur damlaları.
Satır: (B.) bakır kova, helke.
Sayrı: (Ç. Sayru) hasta, üzgün.
Sayrılık: (B.) hastalık.
Sele: (B.) kamış veya teyekkten örülmüş düz, kulpsuz sepet.

Sehil: (B.) yayla kelimesinin aksi, sıcak ve sıkıntılı yer.
Sehlik: (B.) sözünü tartmadan söyliyen, delice adam.
Senir: (B.) tepe, sırt.
Seldirenlik: (B.) sık, içinden geçilmez ormanlık,
Seymen: (B.) düğün ve bayramlarda toplanan halk, kalabalık.
Sesirgemek: (B.) ansızın aldanarak sevinmek.
Sin: (Ç.) mezar.
Siyeş: (B.) ağıl, çitler içindeki küçük direkler.
Sifir: (B.) yağ bulaşığı.
Sınağı: (B.) tecrübe.
Sınangılı: (B.) mücerrep.
Sıklat (B.) çok sıcak.
Sırtıkılıç: (B.) bukalemun.
Sıtara: (B.) tılsım, talih, nüfuz.
Sındı: (Ç.) makas.
Sokranmak: (Ç.) dudak altından yavaş yavaş söylenmek.
Sosur: (B.) soğukkanlı, pek sokulgan olmıyan adam.
Söbe: (B.) beyzi, boyu eninden uzun olan şey.
Söğürme: (B.) haşlanmış, yarı yarıya yanmış.
Sölmük: (B.) ibrik ve emsali kabın su akıtmaya mahsus burnu.
Süğen: (B.) dikeç.
Süyük: (B.) evin saçağı.
Sınmak: (Ç. sınığ: kırık.) kırılmak.
Sündürmek: (B.) uzatmak.
Süngüç: (B.) gerilmiş baş parmakla şehadet parmağı arasındaki mesafe.

Ş

Şahpaz: (B.) çevik, işgüzar.
Şavur, çavır: (B.) haber, salık, iz, eser, malûmat.
Şimşek: (B.) sivri.
Şimşetmek: (B.) sivriltmek.
Şirnimek: (B.) yaramazlaşmak.
Şıfan: (B.) yulaf.
Şişek: (Ç.) iki yaşlı kuzu.
Şelek: (B.) yük, zahmek.
Şehne: (B.) harmana toplanmış ekin yığını.

— Alttarafı var —

Osman Bahadırlıoğlu